

- 6

Жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы білім беруге арналған жинақ

EASST білім беру жинағы, жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы ресми және бейресми түрде, мағлұмат беру мен көмек көрсету мақсатында арнайы әзірленген құрал.

Бұл құрал педагогтар мен ата-аналар, кіші және орта жастағы балаларға жол қауіпсіздік ережелерін сақтауды үйретудің қарапайым ойын нысандары мен әдістерін қолдану арқылы ұйымдастыруға көмектеседі.

Жинақ балалардың кіші және орта жастағы жас шамасына сәйкес, жол қозғалысы қауіпсіздігінің негізгі ережелерін оқытуға қажетті ресурстар (материалдарды) мен мағлұматтарды қамтиды.

Білім беру жинағындағы барлық тапсырмалар келесі бағыттарға негізделеді:

- Жол қозғалысы және оған байланысты қауіпті **түсіну**.
- Жол бойындағы **тәртіп**.
- Жолда қауіпсіздікте болуға мүмкіндік беретін **қауіпсіз және дұрыс іс-әрекет**.

Жол жүру ережелерін не үшін білу қажет?

Дүние жүзі бойынша, күн сайын жолда немесе жол бойында, орта есеппен алғанда 18 жасқа дейінгі жас шамасында 500 адам қаза болады. Жол апаттары қаза болудың негізгі себебі болып табылады және апаттар дүние жүзінің әр аймағында жиі тіркеледі, олардың құрбандары арасында, әсіресе, жастар көп.

Кіші және орта жастағы балалардың қауіпсіздігі туралы сөз қозғалғанда, жол жүру қауіпсіздігі жоғары өмірлік маңызға ие. Оларға қауіпсіздіктің негізгі ережелерін үйрету ешқашан ерте емес. Дүние жүзі бойынша, әр күн сайын жол бойында 1,2 миллионнан астам адам қаза болады және ондаған миллион адам жарақаттанады, зақымданады немесе мүгедек болады.

Әдетте, жоғары дәрежеде қауіпке ұшырайтын -балалар, себебі:

- Кішкентай балалар үшін жол жағдайын көру, сонымен қатар жол бойында жүргізушілер назарына іліну қиындыққа түседі.
- Ересектерге қарағанда, қауіпті жағдайды анықтауға және қауіпсіз әрекет туралы дұрыс шешім қабылдауға балалардың кемелдігі жетіспейді.
- Олар физиологиялық тұрғыдан кішірек, сол себепті жол апатына ұшыраған жағдайда балалар үлкен зардап шегеді.

- 6

Жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы білім беруге арналған жинақ (жалғасы)

Оқытушылар балаларға өмірлік маңызы бар ережелерді үйретіп, жолдағы қауіпсіз тәртіпті тәрбиелеу арқылы балаларды қорғай алады.

Жасы кіші балаларға жолдың және көлік құралдарының төндіретін қауіпі туралы мағлұмат беріп, сонымен қатар оларға жолдағы қауіпсіз және дұрыс іс-әрекет туралы түсінікті қалыптастыру қажет, бұл олардың есеюінің екі маңызды аспектісі болып табылады.

Жол-көлік қозғалысының қауіпсіздігі - бұл кіші және орта жастағы балалардың назарын аударуға арналған керемет құрал. Бұл құрал кіші жастағы балаға мағлұмат беру арқылы, ересектерді де қажетті мағлұматпен қаруландырады, өйткені тапсырмаларды орындау барысында, балалар да, ересектер де жол қозғалысының қатысушысына айналады, ал жол қозғалысының қауіпсіздігі, барлығымызға да қатысты.

Білім беру жинағына кіріспе

Кіріспе

Осы жинақ жол қауіпсіздік ережелерімен қатар, жол қозғалысының қауіпсіздігінің ұстанымдарымен таныстыруға бағытталған қызықты және интербелсенді сабақтарды ұсынады.

Жинақ үш бөліктен құралады:

- 6 жасқа дейінгі аралық
- 6 – 11 жас аралығы
- 12– 14 жас аралығы

Әр бөлімдегі тақырыптар білім алушылардың жас ерекшеліктеріне байланысты өзгереді, бірақ барлық бөлімдер жинақтың негізгі мақсатына сәйкес келеді.

Жинақты пайдалану нұсқаулығы

Жинақтың әрбір бөлігі, баланың жас ерекшелігіне сәйкес мағлұматтар мен тапсырмаларды, сонымен қатар кіріспе ескертулерді және оқытушылар мен топ жетекшілеріне арналған ұсыныстарды қамтиды.

European Bank
for Reconstruction and Development

east
Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

Жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы білім беруге арналған жинақ (жалғасы)

Негізгі ескертулер мен материалдар, кіші және орта жастағы балалармен жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы сабақ жүргізуге қажет болатын барлық ақпаратты қамтиды.

Ресурстық қор құрамында: оқытушы басшылығымен жүргізілетін САБАҚТАР (жоспарланған сабақтар және жаттығулар), сонымен қатар көбейтіп және балаларға таратып қолдануға болатын ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛДАРЫ бар.

Жинақтағы тапсырмалар мен үлестірме материалдар, жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы мағлұмат беруге арналған бағдарламаның негізін құрайды, сабақ немесе сабақтан тыс өткізілетін шараларға қосымша ретінде қолданылуы мүмкін.

Біз бірнеше апта ішінде күн сайын, үлестірме материалдарды қолдану арқылы әр түрлі сабақтарды өткізу, сонымен қатар жол қозғалысының қауіпсіздігі ережелерін мүмкіндігінше жиі қайталау жолдарын ұсынамыз.

Сонымен қатар, жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы нақты мәселелерге назар аудару үшін, үлестірме материалдар мен тапсырмаларды жеке қолдануға да болады. Тапсырмалардың әрқайсысы жол жүру қауіпсіздігі ережелерімен хабардар етіп, сауаттылықты жетілдіру мақсатында дайындалған жеке жаттығулар болып табылады.

European Bank
for Reconstruction and Development

east
Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

ЖОЛ ҚАУІПСІЗДІГІ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ПАКЕТІ

- 6

Жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы білім беруге арналған жинақ (жалғасы)

Жинақ материалдарын пайдаланған кезде, келесіні есте сақтаған жөн:

Негізгі ұстанымдар

Әр бөлімге арналған оқытушы жазбалары, білім алушылар тобының жас ерекшелігіне сәйкес дайындалғандығы, жинақтың **Негізгі ұстанымдарын** айқындайды. Әр жаттығу негізгі ұстаным мен мақсатқа бағытталады. Жаттығулар мен тапсырмаларды орындау барысында, негізгі ұстанымдар есте сақталған жөн.

Белсенді білім алу

Кіші және орта жастағы балалар қызығушылық танытып, белсенді болған жағдайда жақсы білім алады. Сабақтарды балалардың белсенділігін арттыру мақсатында барынша **интерактивті** түрде ұйымдастыруға тырысыңыз.

Шынайы өмір тәжірибесі

Жол жүру, жол қозғалысы және жолдардағы қауіпсіз іс-әрекет туралы білім алған кезде, кіші және үлкен жастағы балалар үшін өзінің жеке тәжірибесіне иемдену мүмкіндігі аса маңызды. Жол қозғалысының қауіпсіздігі сабақтарына, әрқашан **сыртта** ұйымдастырылатын **тәжірибелік сабақтарды** қосуға тырысыңыз.

Терминологияны түсіну

Балалар жол қозғалысының қауіпсіздігін түсінуі үшін, олар осы тақырыпқа сәйкес **сөздік қорды** меңгеруі тиіс. Сіз пайдаланатын терминологияның білім алушы балаларға таныс және түсінікті екендігіне көз жеткізіңіз. Осы шартты, әсіресе, кіші жастағы балалармен жұмыс жасаған кезде ескерген жөн, басқа жас ерекшеліктегі топтарымен жұмыс жасағанда да, осы шартты міндетті түрде естен шығармау керек.

Айырмашылықтар

Бұл жинақтың негізгі мақсаты-жолда балалардың қорғанысын қамтамасыз ету үшін, жол қозғалысының қауіпсіздігі бойынша жалпы қолданылатын ережелер және жол тәртібін үйрету. Алайда, сіздің топтағы балалардың жол және жол қозғалысы туралы **жеке тәжірибесі және өздерінің түсінігі** болуы мүмкін, мұндай жағдайда сізге өз сабақтарыңызды бейімдеу қажет болуы мүмкін. Мысалы, кейбір балалардың отбасында автокөлік болмауы мүмкін, немесе, олар тұратын жерде жаяу

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

Жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы білім беруге арналған жинақ (жалғасы)

жүргіншілер жолы болмауы мүмкін. Сонымен қатар, әр түрлі тұрмыстық жағдайларға байланысты, қалалық жерде және ауылдық жерде тұратын балалар бір-бірінен өзгеше мәселелерге тап болады, осындай жағдайлар сабақ барысында ескерілу керек және бір мәселені әр түрлі қырдан қарастырылу қажеттілігі де пайда болуы мүмкін.

Сақтық

Топ жетекшілері, әрқашан алдымен топтағы балалардың жақындарының немесе достарының елеулі жол-көлік оқиғаларына түскендігін/түспегендігін біліп алу қажет. Мұндай жағдайда айрықша тәсіл және сақтық қолданылу керек, сонымен қатар, баланың ата-анасы, немесе ата-ана болмағанда баланы қарайтын адамға, баланы сабаққа дайындау қажеттілігі ескертілген жөн.

Ата-аналарды немесе ата-ана болмағанда баланы қарайтын адамды тарту

Жол қозғалысының қауіпсіздігі бойынша балалармен жүргізілетін сабақтарға, қосымша ретінде, ата-аналарының тартылуы және қатысуы маңызды. Балаларға ата-ана мысалы елеулі әсер тигізеді. Жинақта ата-аналарға арналған хат бар, бұл хат оларға балалар нені үйреніп жатқандығы туралы хабардар болып және сол білімді бекітудің жоларын көрсетеді.

6 жасқа ДЕЙІНГІ БАЛАЛАР– Кіріспе

Жинақтың осы бөлімі келесі негізгі ұстанымдарды үйретеді:

Жолдағы көлік қозғалысы қауіпті және адам баласына қасірет алып келуі мүмкін.

Ешқашан жолдың жанында ересек адамдарсыз жүрме және әрқашан ересек адамның қолынан ұста!

Жолдан өтпес бұрын Тоқта, Қара және Тыңда!

Ашық түсті киім ки! – осылайша жүргізушілер сені көре алады.

Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр!

Әрқашан автокөлікке қауіпсіз отырып және қауіпсіз түс!

Жинақтың осы бөлімі 6 жасқа дейінгі балаларға арналған жол қозғалысының қауіпсіздігі туралы негізгі ұстанымдар мен ережелерді қамтиды. Ұстанымдар балаларға жол және көлік құралдарының қауіпін ұғынуға көмектесіп, сонымен қатар тақырыпқа сәйкес қиындықтармен танысып және оларды шешу жолдарын зерттеуге көмектесуге арналған.

Жол, жол қозғалысы және жолдағы қауіпсіздік тәртібін үйреткенде, кішкентай балаға өзінің жеке тәжірибесін иелену мүмкіндігінің берілгені аса маңызды. Осы бөлімдегі сабақтардың бірі, арнайы мақсатпен көшедегі серуеннің ұйымдастырылуын қамтиды. Өзіңізбен бірге, кішкентай балаларды көлік қозғалысын бақылау үшін ерткенде, серуеннің дұрыс ұйымдастырылуы мен қатаң бақылаудың аса қажет екендігін есте сақтаңыз.

Жұмыстың басы

6 жасқа дейінгі балалар бөлімі- балаларды негізгі мәселелермен таныстыруға арналған екі сабақтан және үлестірме материалдан басталады.

САБАҚ: «Автокөлікке қарап көрейік!» бұл сабақ кішкентай балалардың жол қозғалысының қауіптілігі туралы ақпарат алуы үшін сыртта өткізіледі. Сабақты бастамас бұрын сіз балалармен сабақты талқылап, оларға жол қозғалысы қауіпсіздігі және жолдағы көлік қозғалысымен байланысты қауіп туралы түсіндіруіңіз керек.

6 жасқа дейінгі балалар – Кіріспе (жалғасы)

САБАҚ: «Үлкен Жол Картасын жаса!» -бұл балаларға жолдағы көлік қозғалысының қауіпі туралы ақпарат алуға көмектесетін, балалардың өз біліміне негізделген, шығармашылық сабақ. Бұл сабақ балаларға жол- көлік құралдарының қозғалысы үшін, ал жаяу жүргінші жүретін жол жаяу жүргіншілерге арналғандығын үйретуге көмектеседі. Берілген сабақ материалдарды дайындау үшін, сізге алдын ала дайындалу қажеттілігін тудыруы мүмкін.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Жолдағы Көлік Қозғалысынан Қашық Ойна!» бұл балалардың алғашқы екі сабақтың барысында меңгерген білімдерді бекітуге мүмкіндік беретін және бояуды қажет ететін суреттер.

Әрқашан қолдан ұста!

Келесі екі жаттығу балаларда көлік жүретін жерде болғанда әрқашан ересек адамдардың қолынан ұстау қажеттілігі туралы, тұрақты білім қалыптастыруға көмектеседі. Бұл қарапайым, бірақ өте маңызды ереже. 8 жасқа дейінгі балалар, қозғалыстағы автокөліктің қандай қашықтықта орналасатындығын немесе оның қандай жылдамдықпен жүріп келе жатқандығын дұрыс анықтай алмайды, сондықтан оларға ешқашан ересек адамсыз жолдан өтуге болмайтындығын түсіну керек, бұл өте маңызды.

САБАҚ: «Алақанның Таңбасы бар Плакат!» бұл шығармашылық сабағы, оның көмегімен әр бала ережеге қатысты қызығушылық таныта алады, сонымен қатар балаларға ересектің қолынан ұстап жүрудің маңызды екендігі туралы ақпарат береді.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Әрқашан Қолдан ұста!» бұл бала санасында осы ереже ұстанымды нығайтатын жеке сурет салу жұмысы.

Тоқта, Қара және Тыңда!

Бұл жас шамасындағы балалардың ешқашан жолдан жалғыз өтуіне болмайтындығына қарамастан, оларды көлік жүретін бөліктен сауатты және қауіпсіз өту ережелерімен таныстыру ерте емес. Келесі жаттығулар балаларды «Тоқта, Қара және Тыңда!» ережесімен таныстырады.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Тоқта, Қара және Тыңда!» - бұл қарапайым және қол жетімді түрде жолдан өтудің бес кезеңін көрсететін ақпараттық парақша. Ол балаларды жол қозғалысының қауіпсіздігі пәніне оқытатын және оларды жолдан өту ережесімен алғаш таныстыратын оқытушылар үшін әзірленген.

6 жасқа ДЕЙІНГІ БАЛАЛАР – Кіріспе(жалғасы)

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Жолдан өту» – Бұл «Тоқта, Қара және Тыңда!» бояуды қажет ететін суреті бар материал, бұл тапсырмалар балаларға үйренген ережелерді есте сақтауға көмектеседі.

САБАҚ: Тоқта, Қара және Тыңда Сюжеттік Ойыны бұл балаларға негізгі қағидаларды меңгеруге көмектесетін интербелсенді ойын.

Ашық түсті бол!

Келесі екі жаттығу, балаларға ашық түсті киім кию қажеттілігі туралы білікті қалыптастыруға көмектеседі, бұл олардың нашар жарықтандырылған, кешкі-түнгі мезгілде немесе күн тұманды болғанда көзге көрінуі үшін қажет.

САБАҚ: «Ашық түс бұл дұрыс!» - бұл кіріспе тапсырма оқуға арналған оқиға арқылы енгізілген. Сұрақтар мен талқылау арқылы сабақ барысында жолда көзге көрінерлік болудың маңыздылығы туралы мағлұматты толықтыруға бағытталған.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Мені ашық түстерге боя!» балаларға үйренген ережелерді есте сақтауға көмектесетін, түрлі түстерге бояуды қажет ететін тапсырма.

Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр!

Келесі екі жаттығу, балаларға қауіпсіздік белдігін тағудың қажеттілігі туралы білімді қалыптастыруға көмектеседі. Сабақты бастамас бұрын, автокөлікте қауіпсіздік белдігінің, балаларды қорғайтындығы және қауіпсіздікте сақтайтындығы туралы айтылу керек.

САБАҚ: «Қонжық мырзаның сапары» бұл қауіпсіздік белдігін тағу маңыздылығын түсіндіретін, балаларға оқуға арналған оқиға. Кейінгі тапсырмалар сізге осы мәселені талқылауға көмектеседі.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: «Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр!» - бұл үйренген ережелерді есте сақтауға көмектесетін, қағаз бетіндегі нүктелерді қосу арқылы орындауды қажет ететін логикалық тапсырма.

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

6 жасқа ДЕЙІНГІ БАЛАЛАР – Кіріспе (жалғасы)

Әрқашан автокөлікке қауіпсіз отыр және қауіпсіз түс!

САБАҚ: ‘Көлікке отыру және көліктен түсу’ бұл балаларды әрқашан машинадан ‘қауіпсіз’ жақта - яғни машиналар қозғалысына қарама-қарсы және жаяу жүргіншілер жолына жақын жақтан шығуды үйретуге арналған сюжеттік-рөлдік ойын. Осы мақсатта сізге машиналар рөлін атқаратын орындықтар қою керек, және бор немесе жабысқақ таспаны пайдаланып, жаяу жүргіншілер жолын белгілеу керек. Бұл ойынға әр баланың қатыса алатындығына көз жеткізіңіз – себебі белсенді ойын кезінде балалар меңгерілген білімді тиімдірек игереді.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: ‘Автокөлікке қауіпсіз отыру және қауіпсіз шығу’ сюжеттік-рөлдік ойыннан кейін, меңгерілген ережелерді бекіту үшін түрі-түске бояуды қажет ететін тапсырма ұсынылады.

Есте сақтаңыз! Негізгі ұстаным мен ережелер әрдайым есте сақталып, барлық сабақтар балалар оқу үрдісіне белсенді түрде қатысатындай болып ұйымдастырылуға тиісті.

ЖОЛ ҚАУІПСІЗДІГІ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ПАКЕТІ

- 6

САБАҚ: Автокөлікке қарап көрейік!¹

Оқытушы жазбалары: Сабақ оқытушының ұйымдастырылуымен іске асырылады. Бұл мағлұмат топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 45 минут шамасында - топтағы балалар санына байланысты.

Негізгі хабарламалар: Жолдағы көлік қозғалысы қауіпті және адамдарға жарақат алып келуі мүмкін.

Ешқашан жолдың жанында ересек адамдарсыз жүрме және әрқашан ересек адамның қолынан ұста!

Мақсаты: Кішкентай балаларға жол қозғалысы төндіретін қауіп туралы мағлұмат беру және оларға қауіпсіздікі сақтау жолдарын үйрету.

Осы сабақты жүргізу үшін топ жетекшісі машинаны қауіпсіз жерге тұраққа қою керек. Машина көліктер жүретін жолдан қашық, балалар оған қауіпсіз жақындай алатын жерде, тұраққа қойылу керек. Машина тегіс бетте орналасу керек, қол тежегіші қосулы және қозғалтқышы сөндірілуі болу керек.

Топ жетекшісі балаларға автокөліктен алшақ болу маңызды екендігін түсіндіруі керек.

Әр баланы автокөліктің жанына кезекпен, қолынан ұстап, жақындатыңыз. Балалардан саусақпен автокөлікті түртуді, және кейін саусақпен өзінің ішін түртіп көруді сұраңыз. Қайсысы жұмсақ? Қайсысы қатты?-деген сұрақтар қойыңыздар. Автокөліктің қатты екендігін және соққы кезінде жарақат алып келе алатындығын түсіндіріңіз. Балалардың әлсіз және қорғансыз екендігін, жеңіл жарақаттана алатындығын түсіндіріңіз.

Балалардан көлік дөңгелектеріне назар аударуды сұраңыз, олардың үлкен және қатты екендігіне назар аударыңыз. Дөңгелектердің өте жылдам айналатындығын да түсіндірген дұрыс.

Балалар машиналар және басқа көлік құралдарының ойыншық емес және олардың қауіпті екендігін түсінуі керек.

Оларға көлік жолдарынан қашық болу және жол жанында тек ересек адамның қолынан ұстап жүру қажеттілігін ескертіңіз.

¹Осы материал бастапқыда «Тежегішті бас» жол қозғалысының қауіпсіздігі бойынша қайырымдылық қорымен жарияланған, біз мағлұматты пайдалануға рұқсат үшін оларға алғысымызды білдіреміз. <http://www.brake.org.uk>

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

САБАҚ: Үлкен Жол Картасын жаса!²

Оқытушы жазбалары: Сабақ оқытушының ұйымдастырылуымен іске асырылады. Бұл мағлұмат топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 1 сағат шамасында.

Негізгі ережелер: Жолдағы көлік қозғалысы қауіпті және адамға қасірет алып келуі мүмкін. Ешқашан жолдың жанында ересек адамдарсыз жүрме және әрқашан ересек адамның қолынан ұста!

Мақсаты: Бұл шығармашылық сабақ балаларды жол қозғалысы кезінде қауіпсіздікті сақтау қажеттігін талқылап, көлікке арналған жолмен автокөлік, ал тротуар жаяу жүргіншілерге арналғандығын түсіндіреді.

Осы сабақта балалар өздерінің шығармашылық қабілеттерін пайдаланып, желім және түрлі-түсті қағаз көмегімен жолдар мен жаяу жүргіншілер жолдарының үлкен картасын жасай алады.

Сабақты бастамас бұрын, немесе оның барысында жаяу жүргіншілер жолы және жол белгілері айқын белгіленген базистік макет жасаңыз. Өздеріңіз мекен ететін жергілікті ауданның белгілі бір нысандарын, мысалы саябақты немесе мектепті мысал ретінде қолдануға болады. Егер сіздің аудандағы жолдар жаяу жүргіншілер жолымен толық қамтылмаса, сіздің базистік макетте сіздің ауданның жол жағдайлары көрсетілгендігіне көз жеткізіңіз, және балалармен қауіпсіздікте болу жолын талқылаңыз. Егер нақты белгіленген тротуар немесе жаяу жүргіншілер жолы болмаса, үнемі жол жиегінде болудың маңыздылығын балаларға түсіндіріңіз.

Балаларға ескі журналдардан машиналардың, адамдардың, иттердің және бесік арбалардың пішіндерін қиып алуға көмектесіңіз. (Егер сізде журналдар жеткіліксіз болса, суреттерді алдын ала интернеттен шығарып алуға болады)

Балалардан пішіндерді сіздің үлкен картадан олардың сәйкес орындарына орналастыруды сұраңыз. Басқаша айтқанда, машиналарды жолдарда, адамдарды жаяу жүргіншілер жолдарына немесе көлік құралдарының қозғалысынан қашық, қолайлы қауіпсіз жерде, және т.б. жабыстырыңыз.

² Осы сабақ бастапқыда «Тежегішті бас» жол қозғалысының қауіпсіздігі бойынша қайырымдылық қорымен жарияланған материалдардан құрастырылған, және біз оны пайдалануға рұқсат берген үшін оларға алғыс білдіреміз. <http://www.brake.org.uk>

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

САБАҚ: Үлкен Жол Картасын жаса! (жалғасы)

Балалар суреттерді жабыстырған кезде, олармен жолда қауіпсіздікте болудың маңыздылығы туралы әңгімелесіңіз және сөз барысында «жол», «көлік құралдарының қозғалысы», «жаяужол/тротуар», «жаяу жүргіншілер жолы» және «қолдан ұстау» сияқты негізгі сөздерді және сөз тіркестерін пайдаланыңыз.

Сіз үлкен картаны жасауға бағытталған жұмысты аяқтаған соң, оны жол қозғалысының қауіпсіздігі бойынша ақпараттық стендтің бір бөлігі ретінде қабырғаға бекітіңіз. Сабақ аяқталғаннан кейін, балаларға осы картаны олардың ата-аналарына/ата-аналары жоқ болғанда оларға жауапты адамдарға көрсетуге мүмкіндік беріңіз.

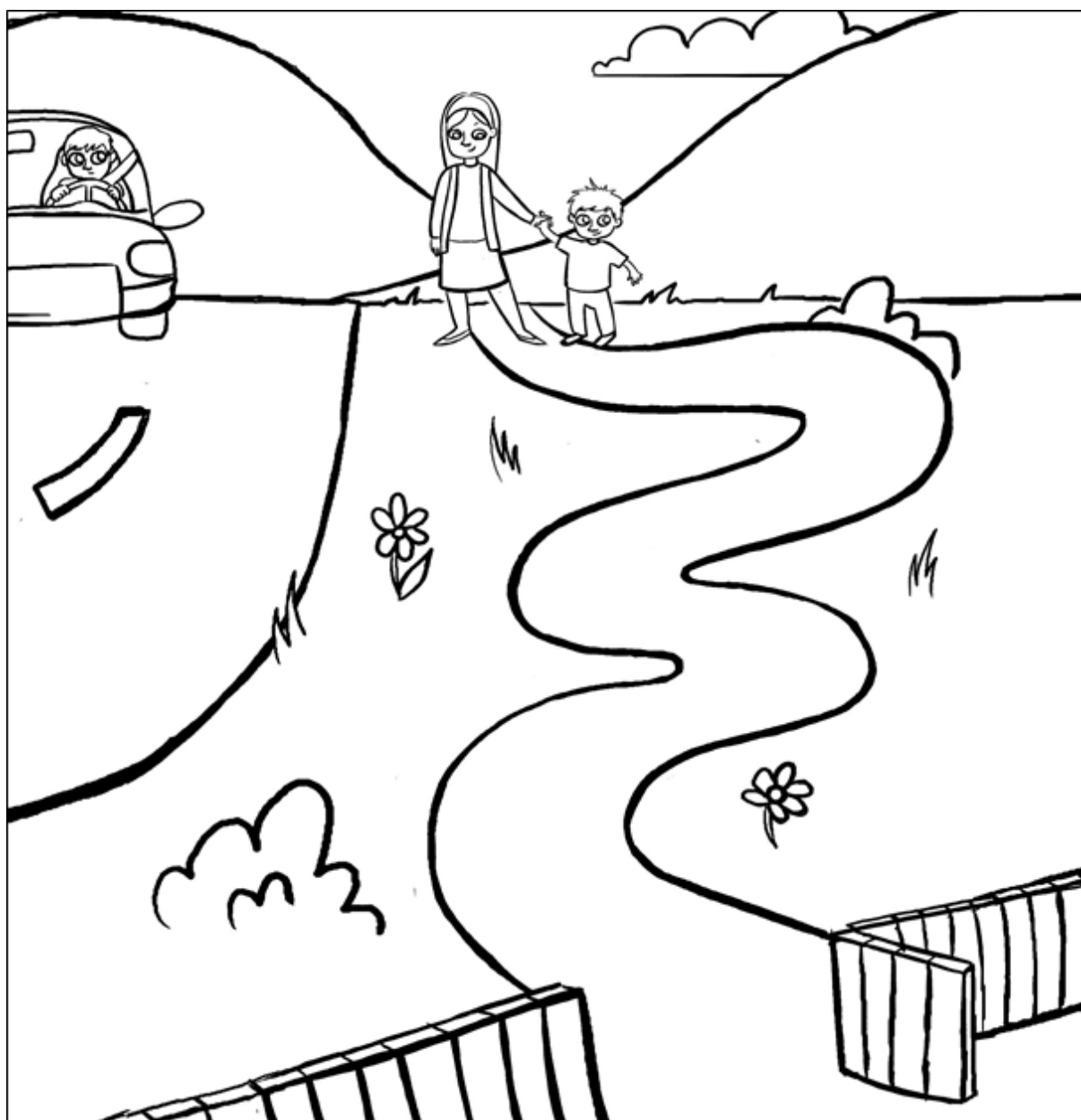
ЖОЛ ҚАУІПСІЗДІГІ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ПАКЕТІ

- 6

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Жолдағы Көлік Қозғалысынан қашық ойна!- бояуға арналған сурет

Төмендегі суретті түрлі-түстке боя. Жол көлік қозғалысынан қашық ойнау керектігін әрдайым есте сақта!.

- 6

САБАҚ: Алақанның Таңбасы бар Плакат!»

Оқытушы жазбалары: Сабақ оқытушымен өткізіледі. Жазбалар топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 30 минут.

Негізгі ереже: Ешқашан жолдың жанында ересек адамдарсыз жүрме және әрқашан ересек адамның қолынан ұста!

Мақсаты: Білім алушылардың бойынан, олардың ешқашан ересек адамдарсыз жолдан өтпеуі керек екендігі және көлік жүретін жерде ересек адамның қолынан ұстау қажеттілігі туралы тұрақты білімдер қалыптастыру.

Бұл топтық топсырма, оның барысында балалар жол бойында болғанда немесе көлік жүретін жолдан өткенде, әрқашан ересек адамның қолынан ұстау қажеттілігі туралы ереженің маңыздылығын айқындау мақсатында балалар алақандары таңбаларының үлкен экспозициясын жасау керек.

Әр бала бір парақ қағаз бетіне өз алақанының таңбасын қалдыру керек. Таңба қалдыру үшін, алақанға бояу жағып, оны параққа басуға болады, немесе алақанды параққа басып, контур бойынша сызуға және кейін бояуға болады.

Әр балаға олардың алақандарының таңбаларын қиып алуға көмектесіп, плакат жасау үшін барлық алақан таңбаларын үлкен парақта орналастырыңыз.

Плакатқа тақырып беріңіз, мысалы «Үйге бара жатырсындар ма? Қолдан ұстаңыз» немесе «Қолдан ұстаңыз және Қауіпсіздікте болыңыз!»

Мүмкіндігінше, плакатты балалар және олардың ата-аналары оны тұрақты түрде көре алатын стендте орналастырыңыз.

European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

FIA FOUNDATION

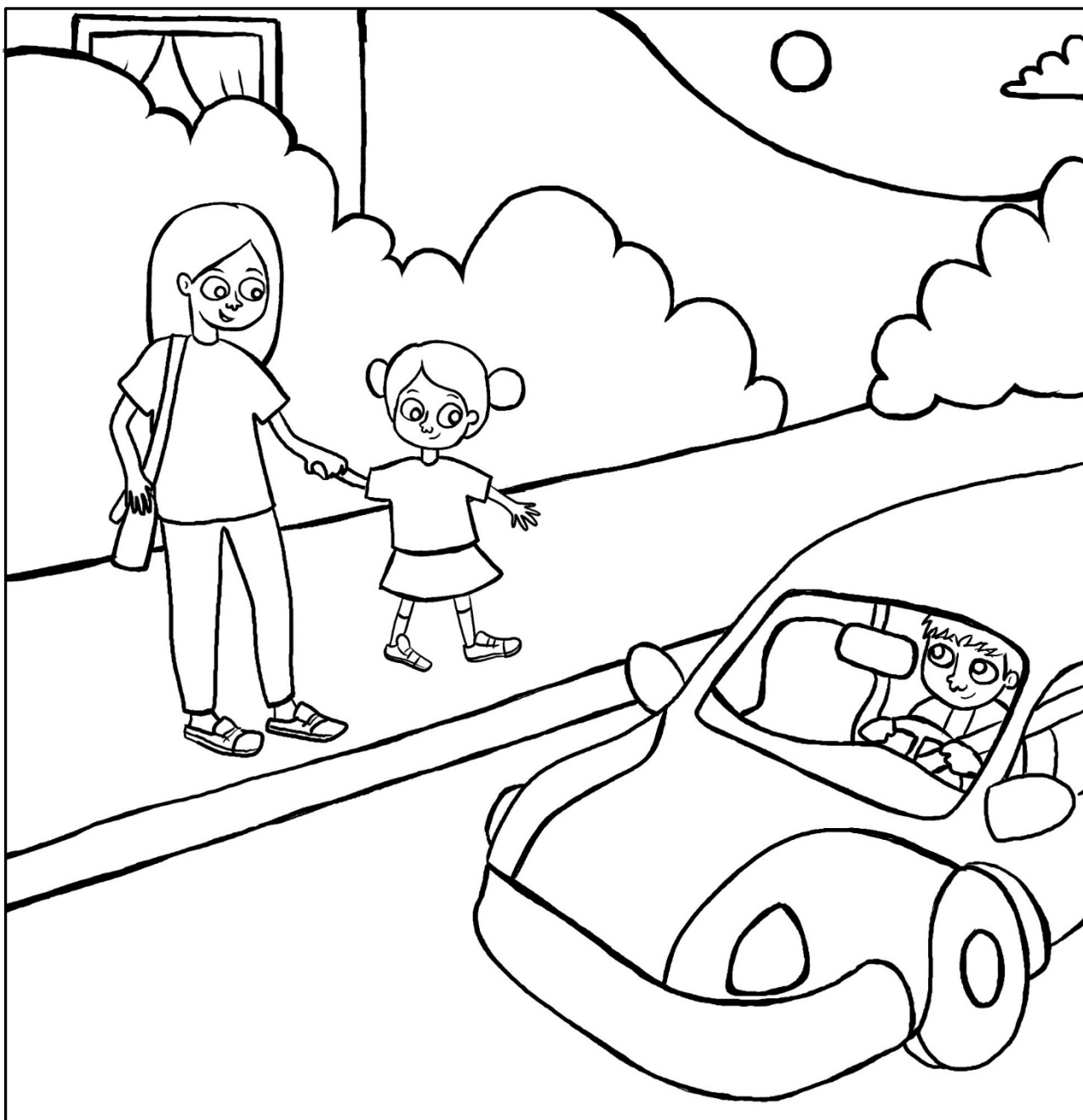

«Ортақ жол» жол қозғалысы қауіпсіздігінің қауымдастығы

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Әрқашан қолдан ұста!

Төмендегі суретті түрлі-түске боя. Есте сақта, жолдың жанында болғанда әрқашан ересек адамның қолынан ұста.

ЖОЛ ҚАУІПСІЗДІГІ БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ПАКЕТІ

- 6

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Тоқта, Қара және Тыңда!

<p>Жолдан өту үшін барынша қауіпсіз аймақты тап Сен жолдың барлық бағыттарын көре алатындығыңа көз жеткіз және жүргізушілер де сені көре алатына, яғни көзбен шолу аймағы анық жерді тап. Көлік кенет шығуы мүмкін бұрылыстары бар жолдардан ешқашан өтпе.</p>	
	<p>Тоқта Жаяу жүргіншілер жол жиегіне жақындамас бұрын тоқта. Жол бойына тым жақын жақындама.</p>
<p>Қара Асықпай, жол бойын, яғни айналанды мұқият қара.</p>	
	<p>Тыңда Мұқият тыңда, себебі кейде сен көлік құралығын көрмес бұрын оның қозғалтқышының дауысын ести аласың.</p>
<p>Қауіпсіз екендігіне көз жеткізіп, жолдан өт Тек қауіпсіз аралық және жолдан өту үшін жеткілікті уақыт болған кезде ғана жолдан өт. Көліктер жолынан өткен кезде мұқият қарауды және тыңдауды тоқтатпа!</p>	

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Жолдан өту

Жолдан өтпес бұрын, әрқашан алдымен Тоқта, Қара және Тыңда. Төмендегі суретті түрлі-түске боя.

ТОҚТА

ҚАРА

ТЫҢДА

САБАҚ: Тоқта, Қара және Тыңда!- ойыны.

Оқытушы жазбалары: Сабақты оқытушы жүргізеді. Жазбалар топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 30 минут.

Негізгі ереже: Жолдан өтпес бұрын Тоқта, Қара және Тыңда.

Мақсаты: Балаларды 'Тоқта, Қара және Тыңда' ережесімен таныстыру

Балалармен кплік жолынан өту кезіндегі қауіптер туралы әңгімелесіңіз. Оларға жолдан өткен кезде олар ересек адамның қолынан ұстау қажет екендігін және жол қозғалысына сәйкес «Тоқтау, Қарау және Тыңдау» қажет екендігін түсіндіріңіз.

Тек оларға ереже түсінікті болғаннан кейін, «Тоқта, Қара және Тыңда» сюжеттік ойынының ережелерін түсіндіре аласыз.

Ойын шарттары

Балалар бөлмені айнала музыка сарынымен билеу керек. Біршама уақыт өткеннен кейін, музыканы тоқтатып, әрекетті дауыстап айтыңыз – балалар сәйкес қимыл жасау керек. Ойынның мақсаты әрекетті жасаған кезде соңғы болып қалмау. Алайда әрекетті соңғы орындаған бала ешқандай жауапкершілікке артылмайды.

Әрекеттер

Қолдан ұстаңыздар: Әр бала ойын бойынша жақын тұрған көрші баланы қолынан ұстау керек.

Тоқта: Балалар тоқтап, бір жерде тұру керек.

Қара: Балалар қолдарын маңдайға тіреп (жақсы көру үшін көздерін күннен тасалаған сияқты), жан-жағына қарау керек.

Тыңда: Балалар өздерін тынып ұстап, құлақ салуға тырысқандай, алақандарын ашып құлақ артына тіреу керек.

- 6

САБАҚ: Әңгіме уақыты: Ашық түс бұл дұрыс!³

Оқытушы жазбалары: Сабақты оқытушы жүргізеді. Жазбалар топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 30 минут.

Негізгі ереже: Ашық түсті бол – осылайша жүргізушілер сені көре алады

Мақсаты: Балаларға әңгімені оқып, кейінгі тапсырмалар арқылы пікірталас өткізу.

Оқиға Айнұрдың досының үйіндегі сауық кешіне дейін бір күн бұрын орын алған.

Айнұр абыржулы болды. 'Әке, маған қара түсті жаңа кеш көйлегін киюге бола ма? Және сауық кешіне жаяу барсақ бола ма?'

'Енді, сен төрт жасқа толғанда, менің ойымша, БОЛАДЫ» - деп, жауап берді оның Әкесі. 'Бұл алыс емес, жол бойымен төмен түссек жеткілікті'

'Алақай!' Айнұр билеп, қуанды. Ол өзінің қара көйлегін жақсы көретін.

Келесі кеште қонаққа баратын кез келді. Ол өзінің қара көйлегін және қара туфлиін киді.

'Сенің киімің өте әдемі көрінеді' деді Әке. 'Бірақ саған өзінің жарық шағылыстыратын қол байлауышынды кию керек.'

Ол оған екі ақ байлауышты ұсынды. 'Бірақ олар менің сәндік киімімді бұзады' деді Айнұр, бетін тыржытып. 'Мен әдемі көрінбеймін.'

'Бірақ бұл сенің қауіпсіздігіңді қамтамасыз етеді,' деді Әке. 'Бұл жүргізушілерге кешкі-түнгі мезгілде сені көруге көмектеседі.'

Әке өзінің байлауышын киді, Айнұр да солай жасады, бірақ осы байлауышты жасырып қойғысы келді. Дала өте қараңғы және салқын болды. Айнұр абыржулы болды, бірақ ол әкесінің қолынан қатты ұстап жүрді.

Айнұр алдыңғы жақтан күлген балалардың дауыстарын естіді. Қараңғыда кескіндерді ажырату қиын болды, бірақ естілген дауыстар оның достарының, Арсеннің және Азаматтың дауыстарына ұқсас болды.

³Осы материал бастапқыда Ұлыбритания Көлік Департаменті «Ойла» компаниясымен жарияланды және біз мағлұматты пайдалануға рұқсат үшін оларға алғыс білдіреміз. <http://think.direct.gov.uk>

САБАҚ: Әңгіме уақыты: Ашық түс бұл дұрыс! (жалғасы)

Кейін ол оларды көрді. Олар сәнді шалбар және қара түсті пальто киген. Айнұр оларды шақырды, олар тоқтап, оны жаяужолда күтті.

Кенет, оның әкесі 'Абай бол!' деп айқайлады

Аула қақпасынан жолға қарай кері жүріспен автокөлік шығып жатты, және ол Арсен мен Азаматқа қарай бағыт алды. Олардың анасы осы қозғалысты уақытылы байқап, ұлдарды шетке тартып алды.

Автокөлік жүргізушісі тоқтады. 'Сіз бізді соғып кете жаздадыңыз,' деді ұлдардың анасы. Оның дауысы ашулы естілді.

'Өкінішті, бірақ мен сізді көрген жоқпын,' деді жүргізуші.
'Сендер барлығын қара киім кигенсіңдер.'

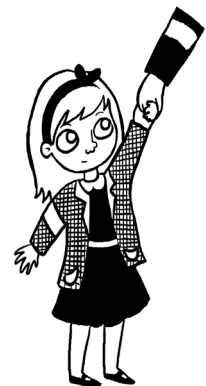
Айнұр өзінің әкесіне қарады және олар тым-тырыста сауық кешіне жолын жалғастырды.

Келесі күні ол балабақшаға баратын еді. Айнұр ең ашық түсті киімін киіп, сыртынан ашық сары жолағы бар өзінің пальтосын киді.

'Сен өте жарқын көрінесің,' деді әке.

'Мен жүргізушілер мені көретіндігіне сенімді болғым келеді' деп жауап берді Айнұр.

'Жарайсың, қызым' деді әке. 'Күні-түні ашық түс бұл дұрыс!'

Кейінгі жаттығулар

Сіз балаларға осы оқиғаны оқып бергеннен кейін, келесі сұрақтарды талқылаңыз:

- Айнұр неге қара түсті киім киді?
- Ол қайда бара жатты?
- Арсен мен Азамат қандай жағдайға ұшырады?
- Неге автокөлік оларды соғып кете жаздады?
- Айнұр келесі күні неге ашық түсті киім киді?

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

САБАҚ: Әңгіме уақыты: Ашық түс бұл дұрыс! (жалғасы)

Балалармен олардың сабақта киіп отырған киім туралы әңгімелесіңіз. Кім ашық түсті киім киген? Кім қара түсті киім киген?

Балалармен олар жолдың бойында болғанда, қандай ашық түсті киімдердің көлік жүргізушілеріне, оларды көруге көмектесе алатындығын, қандай түсті киімдердің балаларға қауіпсіздікте болуға көмектесе алатындығын талқылаңыз. Қандай киім киген баланы жүргізушіге көру жеңіл болады?

Жүргізушілер үшін кейде күндізгі мезгілде де, әсіресе күн бұлыңғыр болғанда кішкентай баланы көру қиын болатындығына айрықша көңіл бөліп тоқталыңыз.

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Мені ашық түстерге боя!

Балалардың киімдерін, көзге көрінетіндей етіп ашық түстерге бояңыздар.

САБАҚ: Әңгіме уақыты –Қонжық мырзаның сапары⁴

Оқытушы жазбалары: Сабақты оқытушымен жүргізеді. Жазбалар топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 30 минут.

Негізгі ереже: Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр.

Мақсаты: Балаларға әңгімені оқып, кейінгі тапсырмалар арқылы пікірталас өткізу. **‘Жинал, Арман, біз әжеге барамыз’ деді Ана.**

‘Қонжық мырза да бізбен барса бола ма?’ деді Арсен.

Арсен ескі, түтілген қонжығына қолын созды.

‘Жақсы, бірақ онымен абай бол – ол өте ескі қонжық’ деді Ана.

Арсен алақай соқты. Қонжық оның сүйікті ойыншығы еді. Арсен автокөліктің артқы орындығына отырды.

‘Енді,’ деді Папа, ‘Мен сенің белдігіңді тағайын.’

Арсен ернін дүрдитті. ‘Мен қауіпсіздік белдігін ұнатпаймын’. Әкесі оны елемей, Арсеннің қауіпсіздік белдігін тақты.

Арсен ашулы болды. Арсен Қонжық мырзаны өзінің жанындағы артқы орындыққа қойды. Олар жолда болғанда, ‘Орынсыз қауіпсіздік белдігі’ деп, сыбырлап отырды.

Дәл осы мезетте машина алдына ит жүгіріп шықты. Арсеннің анасы тежегішті қатты басты, және Арсен кенет алдыға қарай серпілісті сезді. Машина тоқтады.

‘Барлығы дұрыс па, Арсен?’ деді Әке.

Арсен шошып кетті. ‘Барлығы дұрыс сияқты’ бірақ ол өзін нашар сезінді.

‘Құдайға шүкір, біз итті соқпадық’ деді Ана.

‘Қонжық мырза қайда?’ деді Арсен. Қонжық артқы орындықта болмады.

⁴Осы материал бастапқыда Ұлыбритания Көлік Департаментімен, «Ойла» компаниясымен жарияланды және біз оларды пайдалануға рұқсат үшін оларға алғыс білдіреміз. <http://think.direct.gov.uk>

САБАҚ: Әңгіме уақыты – Қонжық мырза сапары (жалғасы)

‘Міне ол’ деді Әке. ‘Біз тежелген кезде оны алдыға лақтырып жіберген.’

Әке қолын созып, автокөліктің алдыңғы бөлігінде аяқ астында жатқан Қонжық мырзаны көтерді.

‘Әттең’ деді Ана.

Арман еңкейіп, алдыға қарады. ‘Не болды?’

Қонжық мырзаның жағдайы нашар болды. Оның қарнындағы тігістер жыртылған және оның толтырмасының біршама бөлігі түсіп қалған еді. Арман жыларман болды.

‘Ол берілістерді ауыстыру иінтірегіне соғылған шығар,’ деді Ана. ‘Бірақ уайымдама– біз оны жөндейміз.’

Арман байғұс Қонжық мырзаны құшақтады. ‘Мен осындай жағдайға ұшырамағаныма қуаныштымын,’ деп, ол өзінің қауіпсіздік белдігін тексерді.

Ана және Әке мақұлдау ретінде бастарын иіп, орнынан баяу қозғала бастады. Арман Қонжық мырзаны қатты ұстап тұрды.

Кейінгі тапсырмалар

Осы әңгіме туралы әңгімелесіп, келесі мәселелерді талқылаңыз:

- Қонжық мырза қандай жағдайға ұшырады?
- Оның толтырмасы неге сыртқа шығып кетті?
- Машина кенет тоқтаған кезде Арсен зақым алды ма? Оны не қауіпсіздікте сақтап қалды?
- Біз осы әңгімеден қандай тәлім ала аламыз?

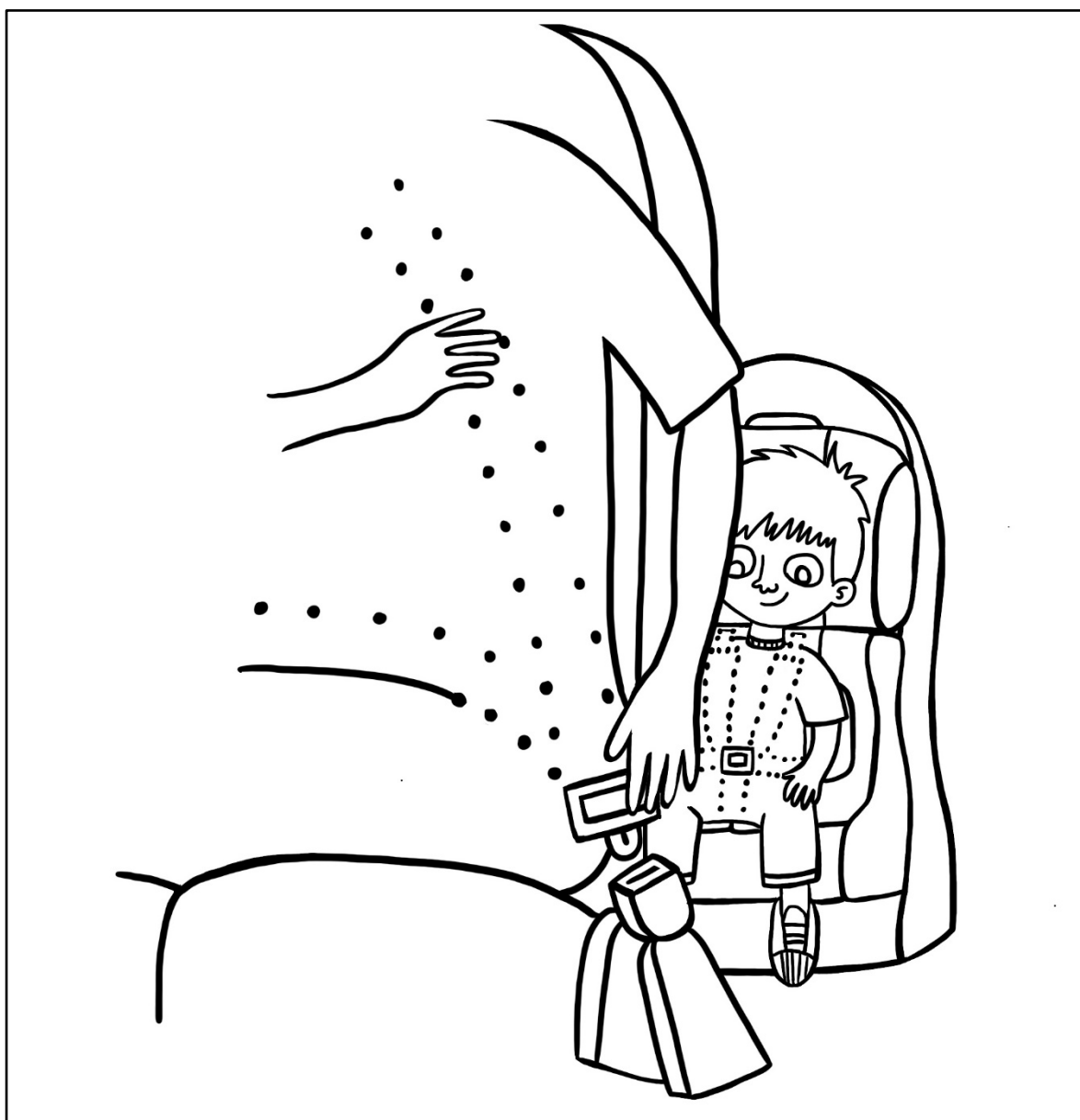

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр!

Нүктелерді жалғап, жүргізушіге және балаларға қауіпсіздік белдіктерін тағуға көмектес.

САБАҚ: Машинаға отыру және шығу

Оқытушы жазбалары: Сабақ оқытушымен жүргізіледі. Жазбалар топ жетекшісіне ғана арналып, балаларға үлестіруге арналмаған.

Қажетті уақыт: 20 минут.

Негізгі ұран: Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр.

Мақсаты: Сабақ балаларды машиналар қозғалысына қарама-қарсы және жаяужолға жақын жақтан машинадан шығу мен отыруды үйретеді.

Балаларға машинадан шығу және автокөлікке отыру кезінде туындайтын қауіптер туралы, олар неліктен ешқашан жолда машинадан шықпау керек екендігін, автокөлік есігін тек машиналар қозғалысына қарама-қарсы және жаяужолға жақын жақта ашуы керек екендігін түсіндіріңіз.

Олармен автокөліктен шығуға және отыруға байланысты өз тәжірибеңіз туралы әңгімелесіңіз.

Сюжеттік – Рөлдік ойын

Сабақтар жүргізген кезде балаларға автокөліктен қауіпсіз шығу және отыру бойынша тәжірибе жинақтауда көмектесу үшін осы рөлдік ойынды пайдаланыңыз.

Екі орындықты бір-біріне жақын қойып, тағы екі орындықты олардың артында орналастырыңыз – автокөлік салонындағы отырғыштар сияқты. Еденде жаяужолды белгілеу үшін жабысқақ таспаны, борды немесе басқа маркерлерді пайдаланыңыз.

Балалардан жолаушылар сияқты машинаға отыруды сұраңыз. Балаларға машинадан шығу бойынша тәжірибе жинақтауға мүмкіндік беріңіз – олардың әрқашан автокөліктен жаяужол жағынан шығып жатқандығына көз жеткізіңіз.

Сіз осы жаттығуды басқа маңызды мәселелерді талқылау үшін пайдалана аласыз, мысалы:

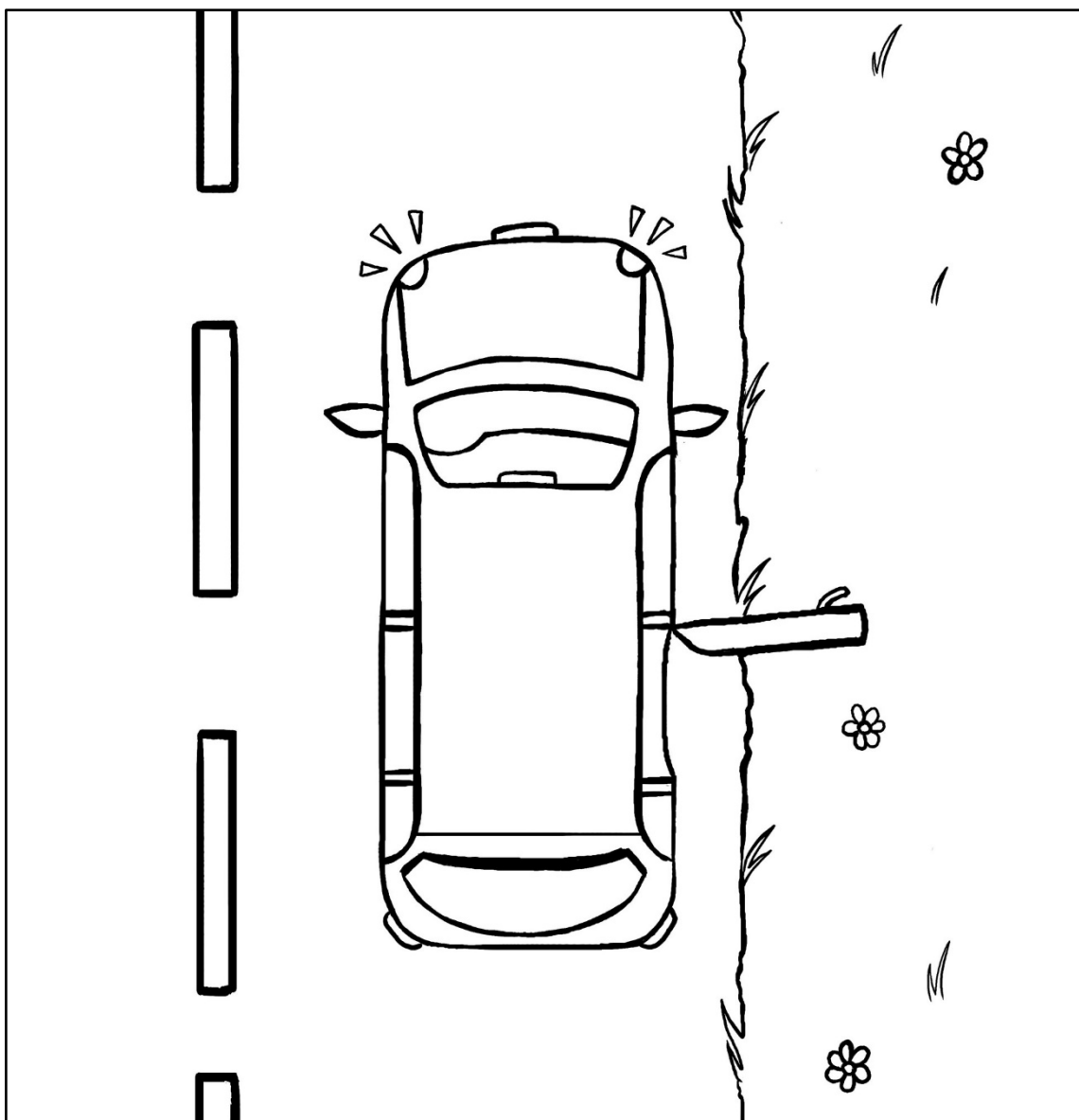
- Қауіпсіздік белдікті іліктіру маңыздылығы.
- Жаяужолда болу.
- Машинадан түскеннен кейін ересек адамды күту.
- Жолдың жанында әрқашан ересек адамның қолынан ұстау.
- Ашық түсті киім кию, осылайша жүргізушілер сен машинадан түскеннен кейін сені көре алады.

ҮЛЕСТІРМЕ МАТЕРИАЛ: Әрқашан автокөлікке қауіпсіз отыр және қауіпсіз шық!

Әрқашан автокөліктен қауіпсіз жақта, жолдағы машиналар қозғалысынан қашық орналасқан жақтан түс. Сен автокөліктен қалай түсетініңді бейнеле.

Құрметті ата-ана!

Бүгін Сіздің балаңыз жол-көлік оқиғаларында зардап шегушілер санын қысқарту бойынша жоба аясында жол қозғалысының қауіпсіздігі пәнін меңгерді.

Балалар ойындарды, шығармашылық сабақтарды, әңгімеші атынан әңгімелеуді, және тәжірибелік сабақтарды қамтитын әр түрлі шараларда қатысты.

Бұл сабақтардың міндеті баланы жолда өзін қауіпсіз ұстауға үйрету болып табылды және сабақта келесі ұстанымдар мен ережелерге көңіл бөлінді:

Жолдағы көлік қозғалысы қауіпті және адамдарға қасірет алып келуі мүмкін.

Ешқашан жолдың жанында ересек адамдарсыз жүрме және әрқашан ересек адамның қолынан ұста.

Жолдан өтпес бұрын Тоқта, Қара және Тыңда.

Ашық түсті бол – осылайша жүргізушілер сені көре алады.

Әрқашан қауіпсіздік белдігін тағып жүр.

Әрқашан автокөлікке қауіпсіз отырып және жолдағы машиналар қозғалысына қарама-қарсы жақтан, қауіпсіз түс.

Өтініш, балаңызбен әңгімелесіп, одан бүгін немен айналысқандығын сұраңыз. Балалар Сізбен үйренген білімдерімен қуана бөлісетіндігіне біз сенімдіміз.

Балалар материалды тәжірибе жүзінде жақсы меңгереді, және сіз балаңызбен далаға шыққан кезде, әркез жол қозғалысының мәселелері туралы мүмкіндігінше әңгімелесіп, сіз олардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуде өмірлік маңызды рөл атқарасыз. Кез келген қолайлы жағдайда жол қозғалысының қауіпсіздігіне назар аударыңыз. Ата-ана ретінде, сіз өз балаңыз үшін бой түзейтін тұлға болып табыласыз.

Сонымен қатар, жолдағы және автокөліктегі сіз жеке дұрыс, сауатты және қауіпсіз жүріс-тұрыстың жақсы мысалын көрсетіп, өз балаңызға ол өмір бойы қолданатын, жолдағы қауіпсіз тәртіптің жақсы машықтарын иемденуге көмектесесіз. Осы меңгерген ережелерді қайталап, өз қауіпсіздігіңізді және балаңыздың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге ықпал етуге өтінеміз.

Қолдауыңыз үшін көп рахмет және қауіпсіздікте болыңыз!

[Аты-жөнін/ Ұйым атауын енгізіңіз]

ЖОЛ
ҚАУІПСІЗДІГІ
БОЙЫНША
БІЛІМ БЕРУ
ПАКЕТІ

- 6

Алғыс

The Eastern Alliance of Safe and Sustainable Transport осы материалдарды әзірлеуде қолдау көрсеткені үшін келесі ұйымдарға алғыс білдіреді.

Brake, The Road Safety Charity
www.brake.org.uk and www.roadsafetyweek.org

European Bank
for Reconstruction and Development

Еуропа қайта құру және даму банкы
www.ebrd.com

FIA Foundation
www.fiafoundation.org

Ұлыбритания Көлік министрлігі және Think! Campaign
think.direct.gov.uk

Youth for Road Safety
www.youthforroadsafety.org

European Bank
for Reconstruction and Development

Eastern Alliance for Safe
and Sustainable Transport

«Ортақ жол» жол қозғалысы қауіпсіздігінің қауымдастығы